

משרד האוצר
לשכת המנהל הכללי
אגף כלכלה ומחקר

מידע כלכלי

<http://www.mof.gov.il/research/skira.htm>

מרץ 2005

תוכן העניינים

3	פרק א. ההתפתחויות הכלכליות בשנת 2004 ותחזיות מקרו-כלכליות לשנת 2005
3	1. צמיחת התוצר והתוצר העסקי
4	2. הצריכה הפרטית
4	3. הצריכה הציבורית
4	4. נטל החוב הציבורי
5	5. ההשקעות
7	6. היצוא
8	7. היבוא
8	8. החשבון השוטף
9	9. שוק העבודה
10	10. המדיניות המוניטרית והמחירים
12	11. הצמיחה הצפויה בטווח הבינוני והארוך
13	לוחות – תחזיות מקרו-כלכליות
18	נספח 1 : הנחות מרכזיות לצמיחה בשנת 2005
21	נספח 2 : חלקן של הערבויות האמריקאיות ביציאת המשק הישראלי ממתון
	פרק ב. מבט נוסף על שכר המינימום ונזקיו –
24	התייחסות לטענות שונות שהועלו בחודשים האחרונים

א. ההתפתחויות הכלכליות בשנת 2004 ותחזיות מקרו-כלכליות לשנת 2005

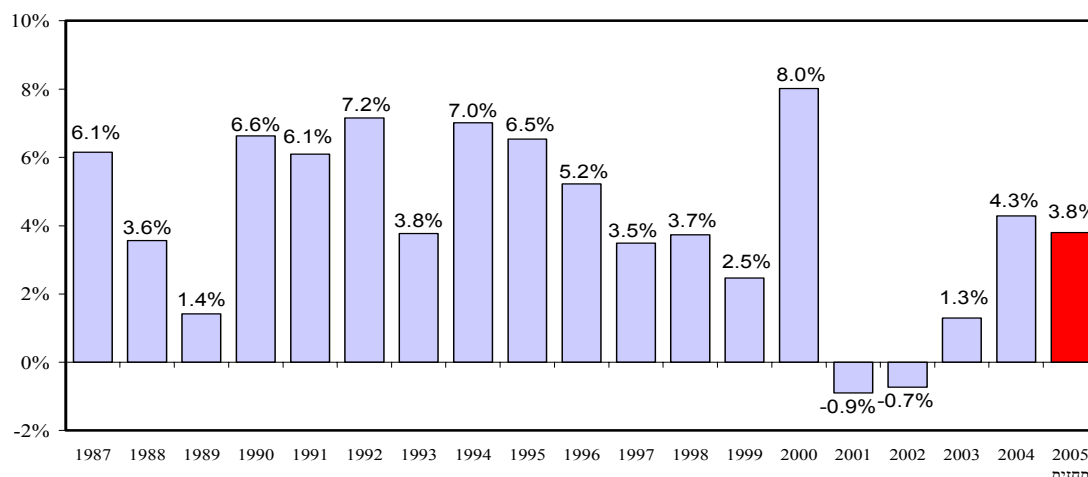
1. צמיחת התוצר והתוצר העסקי

בשנת 2004 הואץ תהליך התאוששות המשק שהחל בשנת 2003. להאצת הצמיחה תרמו גורמים שונים, בהם יציבות מקרו-כלכלית, התאוששות כלכלית בעולם, רגיעה ביטחונית יחסית ומדיניות מוניטרית פחות מרסנת. היציבות המקרו-כלכלית נבעה מריסון הוצאות הממשלה ומקבלת הערבויות מארה"ב. קבלת הערבויות קשורה אף היא לעמידה ביעדי המדיניות הכלכלית של הממשלה, ובכללם ריסון בהוצאות, עמידה ביעד הגירעון וביצוע שינויים מבניים להגברת התחרותיות במשק.¹

השיפור בכלכלה בא לידי ביטוי בעלייה מהירה בכל מרכיבי התוצר, פרט להשקעות בבנייה. בלטו במיוחד העליות החדות ביצוא הסחורות והשירותים ובצריכה הפרטית. הגידול המהיר בתוצר המגזר העסקי ובמספר המועסקים במגזר העסקי התאפשר על רקע הקטנת חלקה של הממשלה בפעילות הכלכלית במשק, ירידה במספר המועסקים במגזר הציבורי וירידת צרכי הגיוס של הממשלה בשוק ההון המקומי.

לאחר שבשנת 2004 צמח המשק בקצב מהיר, כאשר התוצר הריאלי גדל בשיעור של 4.3 אחוזים והתוצר העסקי צמח ב-6.2 אחוזים, צפויה בשנת 2005 התמתנות בקצב הצמיחה, בעיקר עקב קצב התרחבות איטי יותר של היצוא. תחזית הצמיחה של התמ"ג בשנת 2005 היא 3.8 אחוזים. המשמעות היא צמיחה לנפש של 1.9 אחוזים. התוצר העסקי צפוי לגדול בשיעור של 5.0 אחוזים.²

שיעורי צמיחה שנתיים של התוצר המקומי הגולמי

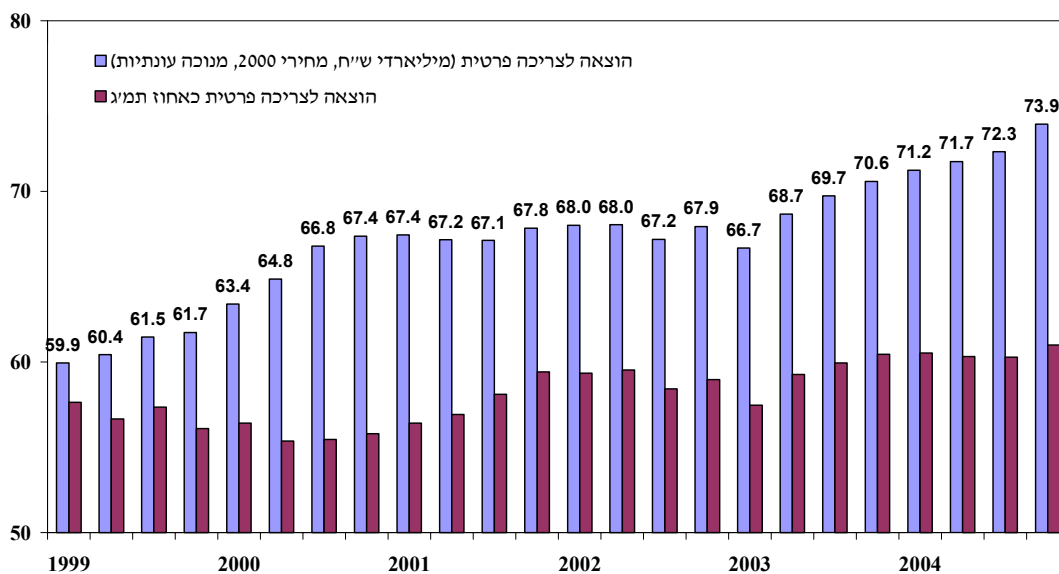
¹ להרחבה בנושא ההשפעות של קבלת הערבויות מארה"ב ראה נספח 2.

² להנחות המרכזיות בבסיס התחזית לשנת 2005 ראה נספח 1.

2. הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית גדלה בשיעור ניכר של 5.2 אחוזים בשנת 2004. גידול משמעותי נרשם בצריכת מוצרים בני-קיימא (17 אחוזים) ובעיקר בצריכת כלי רכב אישיים (30 אחוזים). לגידול בצריכה הפרטית תרמו ההתאוששות הכלכלית, הקטנת הוצאות הממשלה והמשך המדיניות של הנהגת שינויים מבניים במשק, תהליכים שהקנו אמינות רבה להמשך תהליך הפחתת נטל המס ולגידול צפוי בהכנסה הפנויה העתידית. בנוסף, גידול הצריכה הפרטית הושפע משמירה על ריבית ריאלית נמוכה יחסית, עליית השכר הריאלי, הורדת שיעורי המס במהלך השנים 2003 ו-2004 וגידול ערך תיק הנכסים של הציבור (כתוצאה מהעלייה החדה במדדי הבורסה).

הוצאה לצריכה פרטית

המשך תהליך ההתאוששות של המשק, השיפור בשוק העבודה והורדת שיעורי מס ההכנסה בינואר 2005 צפויים להביא לעלייה נוספת של 3.2 אחוזים בצריכה הפרטית בשנת 2005.

3. הצריכה הציבורית

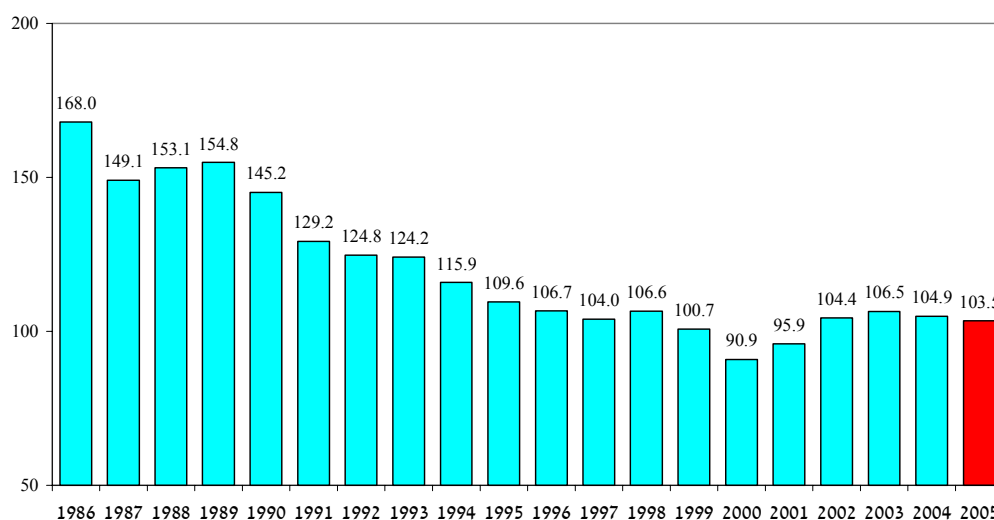
בשנת 2004 חלה ירידה של 2.0 אחוזים בצריכה הציבורית, כתוצאה מירידות הן בהוצאה האזרחית והן בהוצאה הביטחונית. הצריכה האזרחית ירדה ב-1.7 אחוזים והצריכה הביטחונית ירדה ב-2.7 אחוזים (תוך ירידה של 1.3 אחוזים בצריכה הביטחונית המקומית). הצריכה הציבורית צפויה לגדול ב-0.1 אחוז בלבד בשנת 2005, עקב הגבלת הגידול הריאלי בהוצאות התקציביות.

4. נטל החוב הציבורי

החוב הציבורי (אשר רובו ככולו הוא חוב ממשלתי) ירד באופן משמעותי, מרמה של 168 אחוזי תוצר בשנת 1986 ל-91 אחוזי תוצר בשנת 2000. עם זאת, בשנים 2001-2003, בעקבות ההאטה בפעילות המשק וירידת ההכנסות ממיסים מצד אחד והקושי להקטין את הוצאות הממשלה

(בעיקר בשל העלייה בצרכים הביטחוניים) מצד שני, חלה עלייה במשקל החוב בתוצר והוא הסתכם ב-106.5 אחוזי תוצר בשנת 2003. בשנת 2004 ירד החוב הציבורי ל-104.9 אחוזי תוצר, ובשנת 2005 הוא צפוי לרדת לכ-103.5 אחוזי תוצר.

החוב הציבורי כאחוז מהתוצר

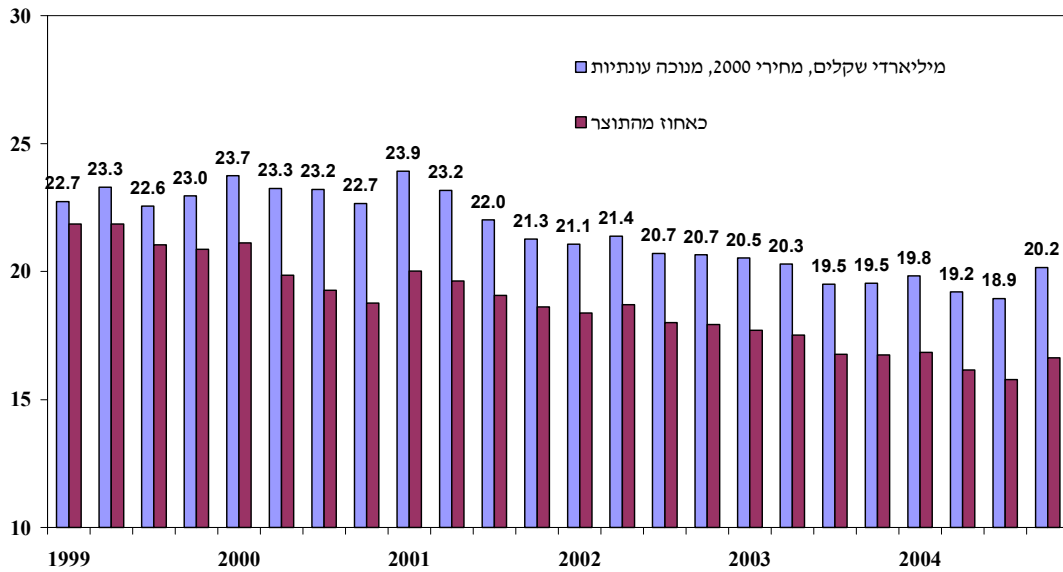
בשנים הבאות הממשלה תמשיך לשאוף לתוואי גירעון נמוך ולהפחתת נטל החוב כאחוז מהתוצר עד לשיעורים המקובלים במדינות המתקדמות. צמצום החוב הציבורי, במיוחד אם הוא מושג תוך הורדת נטל המיסים והורדת הוצאותיה השוטפות של הממשלה, הינו מרכיב חיוני בחיזוק הצמיחה.³ צמצום החוב מותיר מקורות רבים יותר להשקעות במגזר העסקי, מוריד את הריבית לטווח ארוך, מקטין את עלויות הייצור, משפר את הדרוג של המשק הישראלי בעיני משקיעים זרים – ולכן מהווה מרכיב חיוני ביצירת התנאים לצמיחה בת-קיימא ולגידול התעסוקה במשק.

5. ההשקעות

ההשקעות במכונות, ציוד וכלי תחבורה גדלו בשנת 2004 ב-7.8 אחוזים, בעקבות ירידת פרמיית הסיכון וירידת הריבית בשנה האחרונה. עם זאת, סך ההשקעה בנכסים קבועים ירד ב-2.1 אחוזים. ירידה זו נובעת בעיקר מירידה של 10.4 אחוזים בסעיף הבנייה, שם נוצרו במהלך שנות המיתון האחרונות עודפים גדולים יחסית להיקף הביקושים. בשנת 2005 צפוי גידול של 3.2 אחוזים בהשקעות בנכסים קבועים.

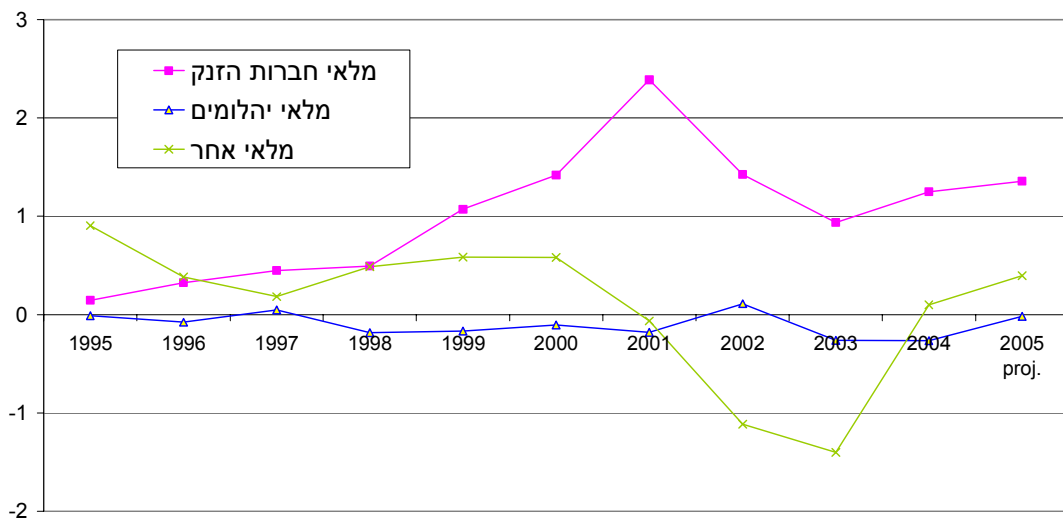
³ צמצום החוב כשלעצמו מקל על תהליך הפחתת הוצאות הממשלה ונטל המיסים, כתוצאה מירידה בהוצאות הממשלה על תשלומי ריבית.

השקעות בנכסים קבועים

השינויים במלאי היוו גורם משמעותי בגידול בהשקעה הגולמית (וגם בתוצר) בשנת 2004 וצפויים להמשיך בכך בשנת 2005. המלאי למעט יהלומים וחברות הזנק, המושפע בין היתר משיעורי הריבית הריאלית, חזר ועלה בשנת 2004, לאחר ירידה ניכרת בשנים 2001-2003. בשנת 2005 צפויה התחזקות במגמת צבירת המלאי, תוך גידול ניכר במלאי חברות ההזנק, יציבות במלאי היהלומים ועלייה מתונה במלאים אחרים.

שינויים במלאי (באחוזי תוצר)

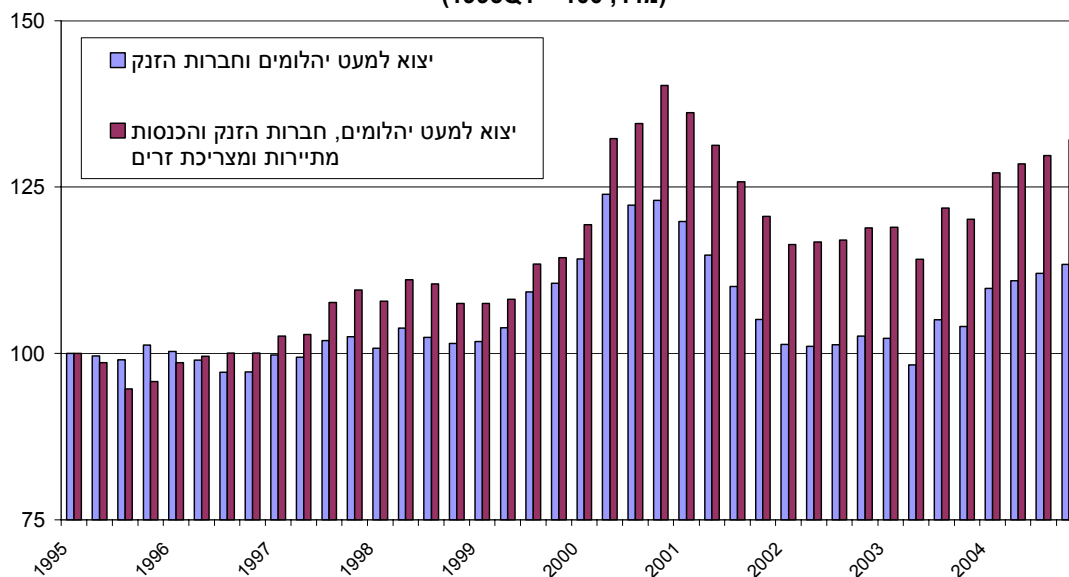
6. היצוא

היצוא גדל בשיעור חד בשנת 2004 (14.6 אחוזים, כולל גידול של 17.3 אחוזים ביצוא למעט יהלומים וחברות הזנק). לגידול זה תרמו המשך הצמיחה בעולם, התרחבות הסחר העולמי והיקף הפעילות בענפי הטכנולוגיה העילית בעולם, יחד עם גורמים מקומיים כמו הפיחות הריאלי של השקל וירידת השכר הריאלי בשנים 2002 ו-2003 והתייעלות הפירמות בארץ במהלך המיתון. הגידול ביצוא הקיף הן את יצוא הסחורות והן את יצוא השירותים, בו נכללת גם התאוששות של 39 אחוזים בענף התיירות על רקע השיפור במצב הביטחוני, לאחר שפל עמוק ששרר בענף זה מאז סוף שנת 2000. יצוא הסחורות (במונחים דולריים, למעט יהלומים, אוניות ומטוסים) למדינות האיחוד האירופי גדל ב-20 אחוזים, לארה"ב ב-16 אחוזים וליתר המדינות ב-27 אחוזים.

הגידול ביצוא מישראל היה מהיר הרבה יותר מהגידול בהיקף הסחר העולמי ומהיקף היבוא במדינות ישראל סוחרת איתן, על רקע שיפור משמעותי בנתח השוק של היצוא הישראלי.

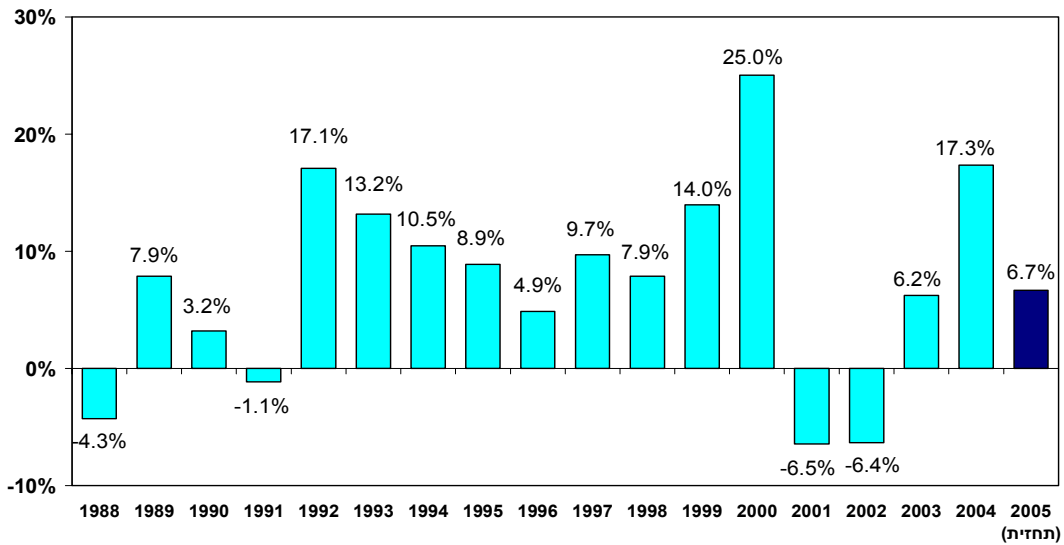
נתח השוק של היצוא הישראלי

(מדד, 1995Q1 = 100)

הגידול ביצוא צפוי להתמתן באופן משמעותי בשנת 2005 (ל-6.0 אחוזים, כולל גידול של 6.7 אחוזים ביצוא למעט יהלומים וחברות הזנק) עקב ההאטה בקצב גידול הסחר העולמי וההאטה בשיפור התחרותיות של תעשיות היצוא (רוב ההשפעה של הפיחות הריאלי בשער השקל ושל הירידה בשכר הריאלי במהלך 2002 ו-2003, אשר השפיעו בפיגור של כשנה על תחרותיות היצוא, מוצתה). מצד שני, ההתאוששות בתיירות הנכנסת צפויה להימשך גם בשנת 2005.

שינוי ריאלי ביצוא (ללא יהלומים וחברות הזנק)

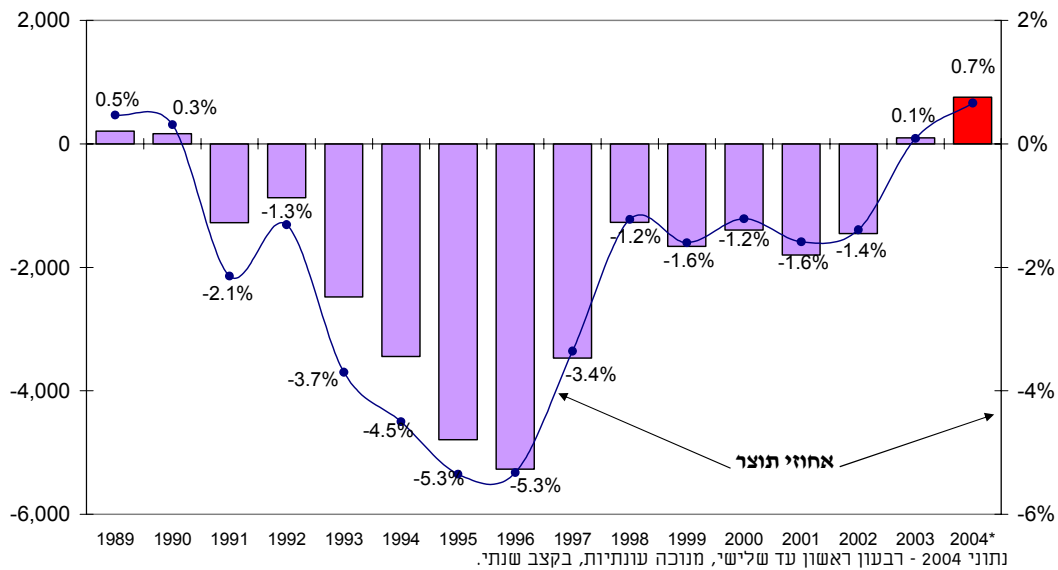
7. היבוא

העלייה בביקושים המקומיים, ובעיקר ביצוא, הגדילה את היבוא בשנת 2004 ב-12.3 אחוזים. העלייה בהיקף היבוא מורכבת מעלייה ביבוא סחורות אזרחיות (14.1 אחוזים) ומעלייה ביבוא שירותים (11.4 אחוזים). לצד עליות אלה נרשמה ירידה בהיקף היבוא הביטחוני. בשנת 2005 צפוי גידול נוסף של 5.7 אחוזים ביבוא.

8. החשבון השוטף

בחשבון השוטף של מאזן התשלומים נמשכה היציבות. המאזן בחשבון השוטף עבר ב-2003 לעודף קטן שנמשך גם ב-2004. היציבות צפויה להימשך גם בשנת 2005.

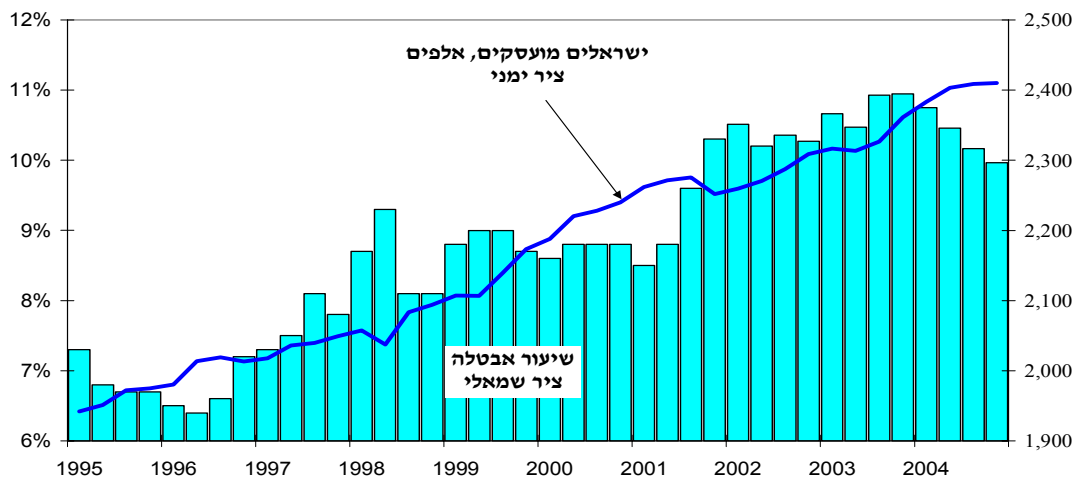
החשבון השוטף במאזן התשלומים (מיליוני דולרים ואחוזי תוצר)

9. שוק העבודה

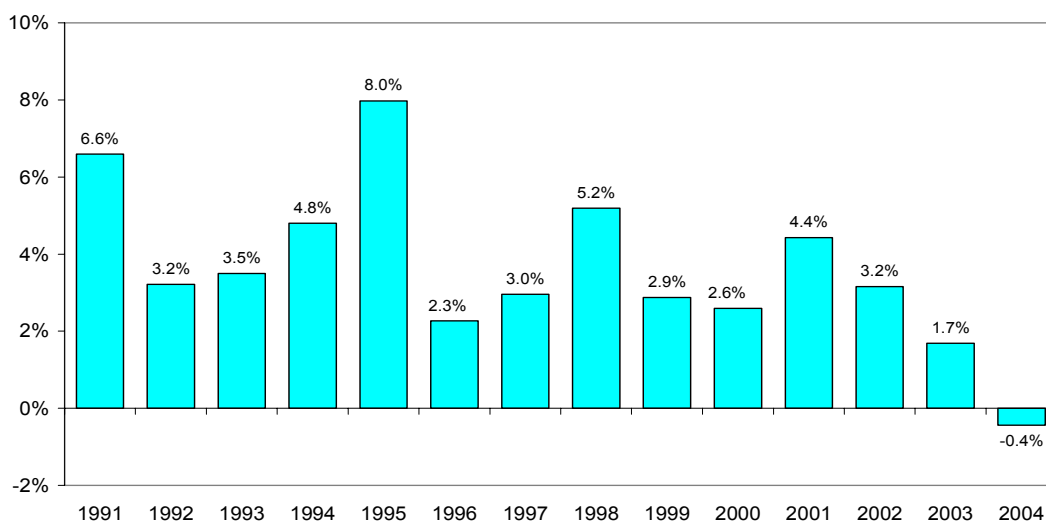
הצמיחה המהירה של התוצר העסקי, יחד עם החלטות הממשלה להפחית את מספרם של העובדים הזרים ולהחמיר את התנאים לקבלת דמי אבטלה וקצבאות הבטחת הכנסה, תרמו להגדלת מספר המועסקים הישראלים ולעלייה בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה. שיעור האבטלה, שהגיע לשיא של 10.9 אחוזים במחצית השנייה של 2003, ירד בשנת 2004 למוצע שנתי של 10.4 אחוזים וצפוי להמשיך לרדת בשנת 2005, למוצע שנתי של 9.8 אחוזים.

מספר המועסקים במשק ושיעור האבטלה

מספר המועסקים הישראלים גדל ב-3 אחוזים בשנת 2004 כאשר כ-74 אלף מועסקים נוספו לסקטור העסקי, ואילו מהסקטור הציבורי נגרעו כ-3 אלף מועסקים. הירידה במספר המועסקים במגזר הציבורי בשנת 2004, זו פעם ראשונה לאחר מספר רב של שנים, היא הישג נכבד למדיניות הכלכלית שנועדה להקטין את מימדי המגזר הציבורי.

השינוי במספר המועסקים במגזר הציבורי

לעומת הגידול המהיר במספר המועסקים, סך שעות העבודה של המועסקים הישראלים גדל רק ב-2 אחוזים, כנראה בעיקר בשל תחלופה בין עובדים זרים וישראלים וגידול מהיר בתעסוקת ישראלים בענפים העתירים במשרות חלקיות. נתונים ראשוניים על שעות העבודה של ישראלים לפי ענפים מצביעים על גידול של 6.7 אחוזים בשירותי האוכל והאירוח, 9.5 אחוזים בחקלאות, 6.6 אחוזים בשירותים העסקיים ו-1.8 אחוזים בתעשייה. הירידות הבולטות הן ירידה של 1.8 אחוזים בשירותים הבנקאיים וירידה של 2.8 אחוזים בבינוי. מספר השעות בסקטור השירותים הציבוריים התכווץ ב-1.7 אחוזים.

מספר המועסקים הישראלים צפוי לגדול ב-3.0 אחוזים בשנת 2005, כאשר כל הגידול במספר המועסקים יתרכז במגזר העסקי.

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה עלה מ-54.5 בשנת 2003 ל-55.0 אחוזים בשנת 2004. בשנת 2005 צפויה מגמת גידול זו להימשך אם כי במתינות, ושיעור ההשתתפות בכוח העבודה צפוי לעמוד על 55.2 אחוזים.

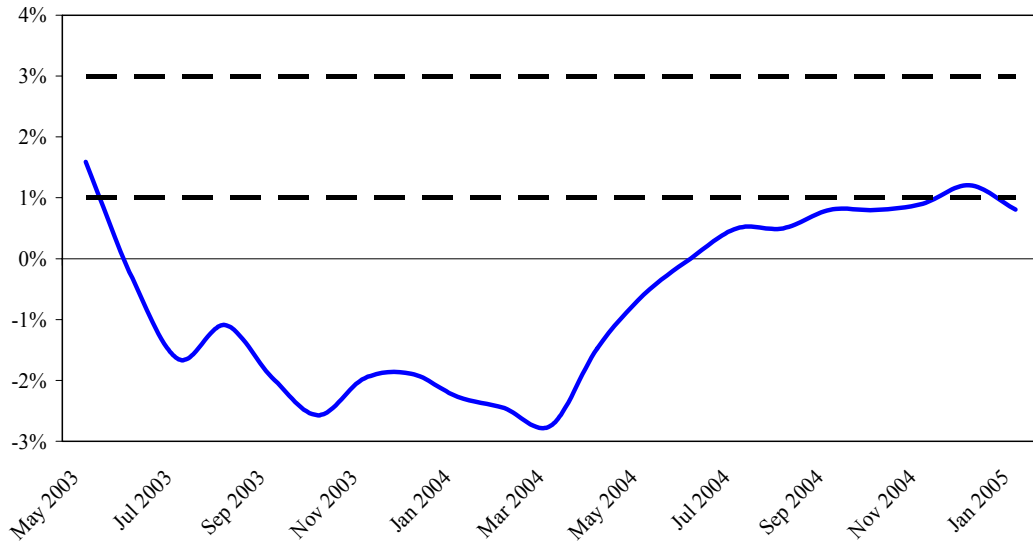
השכר הריאלי הממוצע במשק עלה ב-2.8 אחוזים בשנת 2004 וצפוי לעלות ב-1.9 אחוזים נוספים ב-2005, זאת לאחר ירידות ניכרות בשנתיים הקודמות (ירידה של 6 אחוזים ב-2002 ושל 3 אחוזים ב-2003).

התחזיות להמשך הגידול בשיעור ההשתתפות ובמספר המועסקים מותנות בהמשך הירידה במספר העובדים הלא ישראלים. במידה שתאושר כניסה מסיבית של פועלים פלסטינים לעבודה בשטחי ישראל, או אם מספר העובדים הזרים לא יוקטן כפי שהחליטה הממשלה, צפוי שיעור האבטלה להיות גבוה הרבה יותר.

10. המדיניות המוניטרית והמחירים

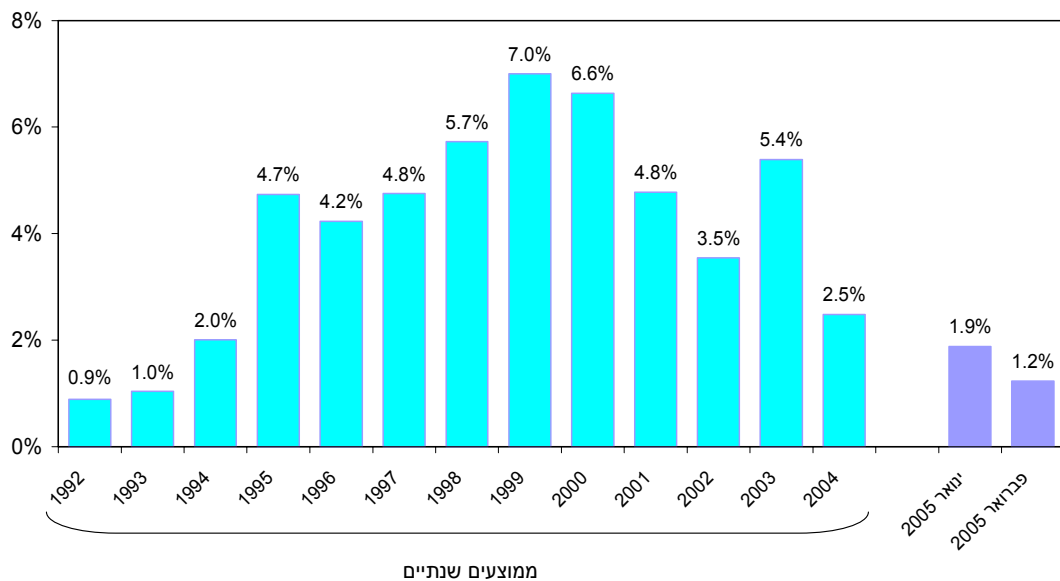
בשנת 2004 ירד מדד המחירים לצרכן ב-0.4 אחוז בממוצע שנתי. במהלך התקופה בין דצמבר 2003 לדצמבר 2004 עלה מדד המחירים ב-1.2 אחוזים. השינויים הבולטים במהלך שנת 2004 היו: ירידה של 4.2 אחוזים במחירי ההלבשה וההנעלה ו-2.5 אחוזים במחירי הדיור. עלייה בולטת נרשמה במחירי הירקות והפירות (6 אחוזים) ובמחירי אחזקת הדירה (5.6 אחוזים). שיעור האינפלציה במהלך 12 החודשים האחרונים שב וירד בחודש ינואר 2005, ל-0.8 אחוז בלבד, מתחת לגבול התחתון של יעד האינפלציה.

גבולות יעד האינפלציה ושיעורי האינפלציה במהלך 12 החודשים האחרונים

על רקע שיעור האבטלה (הגבוה עדיין), הלחצים האינפלציוניים המתונים והחשיבות הגדולה בהאצת תהליך ההתאוששות של המשק, צפוי שבנק ישראל לא ימהר להעלות את הריבית הריאלית לטווח קצר. בשנת 2005 צפוי מדד מחירים לצרכן לעלות ב-0.5 אחוז במוצע שנתי.

הריבית הריאלית לטווח קצר הנגזרת מריבית בנק ישראל

11. הצמיחה הצפויה בטווח הבינוני והארוך

פוטנציאל הצמיחה של המשק הישראלי הוא גבוה. ההון האנושי, רמת ההשכלה והידע הטכנולוגי גבוהים יחסית לרוב המדינות המתקדמות בעולם והתשואה להשקעות להון פיזי גבוהה. התשתית המוסדית מפותחת והמדיניות הפיסקלית והמוניטרית מחויבות ליציבות המקרו-כלכלית כתנאי לצמיחה כלכלית בת-קיימא בטווח הארוך.

היות והמשק הישראלי הוא משק קטן ופתוח, המשך הצמיחה בכלכלה העולמית ושיפור במצב הביטחוני יסייעו למיצוי פוטנציאל הצמיחה של המשק.

שיעור צמיחת התוצר בטווח הבינוני (5 השנים הבאות) צפוי להיות לפחות 2 אחוזים לנפש לשנה (צמיחה של קרוב ל-4 אחוזים בתמ"ג), כאשר קצב הגידול של התוצר העסקי יהיה גבוה יותר. קצבי גידול אלו ייתמכו על ידי גידול של למעלה מ-6 אחוזים מדי שנה ביצוא – קצב התואם את הגידול בסחר העולמי. התפתחויות אלה יאפשרו גידול ניכר בתעסוקה בסקטור העסקי, בשיעור שנתי של 3 אחוזים ויותר. שיעור האבטלה בטווח הבינוני צפוי לרדת בהתמדה ולהתייצב על כ-6 אחוזים מכוח העבודה.

לוח 1. שיעורי הצמיחה של התוצר הריאלי ומרכיביו, 2003-2010

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	שיעורי צמיחה ריאליים (באחוזים)
ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	
								תוצר מקומי גולמי (תמ"ג)
3.8	3.8	3.7	3.7	3.9	3.8	4.3	1.3	צריכה פרטית
4.4	4.4	4.3	4.1	4.3	3.2	5.2	1.3	מזה : על ידי משקי בית ישראלים
4.4	4.4	4.3	4.1	4.3	3.2	5.4	1.4	מזה : בשוק המקומי
4.4	4.4	4.3	4.2	4.4	3.3	5.7	1.5	צריכה ציבורית
1.0	1.0	1.0	1.0	1.1	0.1	-2.0	-2.0	השקעה גולמית
4.7	4.6	4.5	4.6	4.6	11.9	10.0	-10.7	מזה : השקעה בנכסים קבועים
5.2	5.0	4.7	4.5	3.7	3.2	-2.1	-4.9	יצוא
6.2	6.2	6.2	6.0	6.2	6.0	14.6	6.2	יצוא למעט יהלומים וחברות הזנק
6.7	6.7	6.8	6.7	7.2	6.7	17.3	6.2	יצוא סחורות
6.2	6.2	6.0	5.6	6.1	5.8	13.8	4.8	מזה : יצוא תעשייתי למעט יהלומים
7.0	7.1	7.0	6.7	7.7	7.6	17.3	4.6	יצוא שירותים
6.1	6.2	6.6	6.9	6.6	6.2	16.5	9.8	יבוא
5.7	5.7	5.5	5.1	5.0	5.7	12.3	-1.8	יבוא סחורות
5.5	5.5	5.3	4.7	4.5	6.2	12.6	-2.8	מזה : יבוא סחורות אזוריות
5.8	5.7	5.6	5.0	4.8	6.4	14.1	-1.7	יבוא שירותים
6.2	6.3	6.3	6.4	6.7	4.2	11.4	1.2	תוצר עסקי
4.4	4.4	4.2	3.7	4.5	5.0	6.2	1.7	תוצר למעט חברות הזנק
3.7	3.7	3.6	3.7	3.9	3.7	4.1	1.6	
								תמ"ג לנפש
2.0	2.0	1.9	2.0	2.2	1.9	2.5	-0.5	

התחזית הוכנה בתאריך 6 במרץ 2005

לוח 2. שיעורי הצמיחה של התוצר הנומינלי ומרכיביו, 2010-2003

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	שיעורי צמיחה נומינליים (באחוזים)
ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	
6.56	6.62	6.19	7.43	7.71	4.59	4.99	1.68	תוצר מקומי גולמי (תמ"ג)
6.49	6.56	6.46	6.77	6.58	4.04	5.20	2.28	צריכה פרטית
6.48	6.54	6.44	6.76	6.60	4.02	5.26	2.34	מזה : על ידי משקי בית ישראלים
6.51	6.59	6.52	6.89	6.77	4.11	5.51	2.38	מזה : בשוק המקומי
4.60	4.67	2.94	5.17	5.42	3.74	1.53	-1.67	צריכה ציבורית
7.44	7.40	7.50	8.41	9.50	8.92	12.11	-8.77	השקעה גולמית
7.63	7.53	7.34	7.43	7.42	5.19	1.02	-2.67	מזה : השקעה בנכסים קבועים
8.01	8.04	8.19	8.72	8.31	4.04	17.15	5.45	יצוא
8.05	8.04	8.03	8.32	8.14	3.72	18.27	4.84	יצוא סחורות
9.32	9.39	9.53	10.28	10.82	5.98	18.79	3.24	מזה : יצוא תעשייתי למעט יהלומים
7.91	8.03	8.59	9.72	8.75	4.86	14.42	6.98	יצוא שירותים
7.11	7.06	6.97	6.84	6.21	4.54	16.15	-1.09	יבוא
6.94	6.86	6.68	6.40	5.67	5.04	17.48	-1.26	יבוא סחורות
7.14	7.06	6.89	6.61	5.82	5.17	19.31	0.12	מזה : יבוא סחורות אזרחיות
7.64	7.71	7.88	8.26	8.00	2.94	12.05	-0.55	יבוא שירותים
6.66	6.87	6.85	6.36	6.57	4.97	5.85	3.47	תוצר עסקי
6.54	6.61	6.15	7.40	7.68	4.50	4.78	2.02	תוצר למעט חברות הזנק

התחזית הוכנה בתאריך 6 במרץ 2005

לוח 3. שינויים במקדמי המחירים של התוצר ומרכיביו, 2010-2003

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	שינויים במקדמי המחירים (באחוזים)
ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	
								תוצר מקומי גולמי (תמ"ג)
2.7	2.8	2.4	3.6	3.6	0.8	0.7	0.4	צריכה פרטית
2.0	2.1	2.1	2.6	2.2	0.8	0.0	0.9	מזה : על ידי משקי בית ישראלים
2.0	2.1	2.1	2.6	2.2	0.8	-0.1	1.0	מזה : בשוק המקומי
2.0	2.1	2.2	2.6	2.2	0.8	-0.1	0.9	צריכה ציבורית
3.6	3.7	1.9	4.1	4.3	3.6	3.6	0.3	השקעה גולמית
2.6	2.7	2.9	3.6	4.7	-2.7	1.9	2.2	מזה : השקעה בנכסים קבועים
2.3	2.4	2.5	2.8	3.5	1.9	3.2	2.3	יצוא
1.7	1.7	1.9	2.5	1.9	-1.8	2.3	-0.7	יצוא סחורות
1.7	1.7	1.9	2.5	1.9	-2.0	4.0	0.0	מזה : יצוא תעשייתי למעט יהלומים
2.1	2.2	2.4	3.3	2.9	-1.5	1.3	-1.4	יצוא שירותים
1.7	1.7	1.9	2.6	2.0	-1.3	-1.8	-2.5	יבוא
1.4	1.3	1.4	1.7	1.1	-1.1	3.4	0.8	יבוא סחורות
1.4	1.3	1.3	1.7	1.1	-1.1	4.3	1.6	מזה : יבוא סחורות אזרחיות
1.3	1.3	1.3	1.5	1.0	-1.1	4.6	1.9	יבוא שירותים
1.4	1.4	1.5	1.8	1.3	-1.2	0.6	-1.7	תוצר עסקי
2.2	2.4	2.5	2.6	2.0	0.0	-0.3	1.7	תוצר למעט חברות הזנק
2.7	2.8	2.4	3.6	3.7	0.8	0.7	0.4	
								תנאי הסחר
0.3	0.4	0.5	0.9	0.8	-0.7	-1.1	-1.5	סחורות ושירותים

התחזית הוכנה בתאריך 6 במרץ 2005

לוח 4. מדד המחירים ושוק העבודה, 2010-2003

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	ממוצע	
								מדד המחירים לצרכן
112.98	110.66	108.12	105.54	102.94	100.78	100.30	100.72	מדד
2.1	2.3	2.4	2.5	2.1	0.5	-0.4	0.7	שינוי שנתי (באחוזים)
								שכר
8986.9	8603.0	8222.9	7925.0	7544.9	7189.0	7019.5	6859.5	שכר (נח)
4.5	4.6	3.8	5.0	5.0	2.4	2.3	-2.3	שינוי שנתי (באחוזים)
2.3	2.2	1.3	2.5	2.8	1.9	2.8	-3.0	שינוי שנתי ריאלי (באחוזים)
								מועסקים
2967.5	2911.6	2859.7	2803.2	2759.8	2693.7	2630.6	2580.0	מספר מועסקים (אלפים)
1.9	1.8	2.0	1.6	2.5	2.4	2.0	1.2	שינוי שנתי (באחוזים)
								מועסקים ישראליים
2819.6	2751.3	2686.1	2615.1	2556.0	2473.0	2400.8	2330.2	מספר מועסקים (אלפים)
2.5	2.4	2.7	2.3	3.4	3.0	3.0	2.0	שינוי שנתי (באחוזים)
								מועסקים לא ישראלים
148.0	160.3	173.7	188.1	203.8	220.8	229.8	249.8	מספר מועסקים (אלפים)
-7.7	-7.7	-7.7	-7.7	-7.7	-3.9	-8.0	-6.1	שינוי שנתי (באחוזים)
								בלתי מועסקים (ישראלים)
208.3	223.2	235.5	253.4	260.0	267.8	277.7	279.8	אלפים
6.9	7.5	8.1	8.8	9.2	9.8	10.4	10.7	אחוז מכוח העבודה
55.8	55.8	55.8	55.8	55.7	55.2	55.0	54.5	שיעור ההשתתפות (באחוזים)

התחזית הוכנה בתאריך 6 במרץ 2005

לוח 5. התוצר והרכב התוצר במחירים שוטפים, 2010-2002

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	
769,575	722,220	677,365	637,883	593,745	551,219	527,045	501,984	493,707	תמ"ג במחירים שוטפים (אלפי ₪)
כאחוז מהתמ"ג									
57.75	57.79	57.82	57.68	58.04	58.65	58.96	58.84	58.49	צריכה פרטית
25.93	26.41	26.90	27.75	28.35	28.97	29.20	30.20	31.23	צריכה ציבורית
19.82	19.66	19.51	19.28	19.10	18.79	18.04	16.90	18.83	השקעה גולמית
17.51	17.34	17.19	17.01	17.01	17.06	16.96	17.63	18.41	מוזה : השקעה בנכסים קבועים
2.30	2.32	2.32	2.27	2.09	1.73	1.08	-0.73	0.42	שינוי במלאי
-3.50	-3.86	-4.24	-4.71	-5.49	-6.41	-6.21	-5.94	-8.56	יצוא נטו
45.39	44.78	44.19	43.38	42.86	42.63	42.85	38.40	37.03	יצוא
32.25	31.81	31.39	30.85	30.60	30.48	30.73	27.28	26.46	יצוא סחורות
13.14	12.98	12.81	12.52	12.26	12.15	12.11	11.12	10.56	יצוא שירותים
48.89	48.64	48.44	48.08	48.35	49.04	49.06	44.34	45.58	יבוא
37.01	36.88	36.80	36.63	36.98	37.70	37.54	33.55	34.55	יבוא סחורות
11.88	11.76	11.64	11.45	11.37	11.34	11.52	10.79	11.03	יבוא שירותים
69.34	69.28	69.12	68.69	69.39	70.13	69.88	69.31	68.11	תוצר עסקי
68.13	68.08	67.93	67.54	68.27	69.05	68.88	68.51	66.98	תוצר למעט חברות הזנק
1.21	1.20	1.19	1.15	1.12	1.08	1.00	0.80	1.14	חברות הזנק
17.64	17.71	17.79	18.08	18.30	18.38	18.43	18.34	19.04	תוצר שירותים ממשלתיים
13.01	13.01	13.09	13.23	12.31	11.49	11.70	12.35	12.84	תוצר דיור

התחזית הוכנה בתאריך 6 במרץ 2005

נספח 1: הנחות מרכזיות לצמיחה בשנת 2005

שיעור הצמיחה של המשק בשנת 2005 תלוי במספר גורמים, כאשר העיקריים שבהם:

- שיעור והרכב הצמיחה בעולם
- העברת חוק התקציב לשנת 2005 והמשך ניהול מדיניות פיסקלית אחראית
- מידת הריסון של המדיניות המוניטרית
- המצב הביטחוני
- המשך קבלת הערבויות מארה"ב

גורמים אלה ישפיעו על הביקושים ליצוא ולשימושים המקומיים, כמו כן על היציבות בשוק ההון.

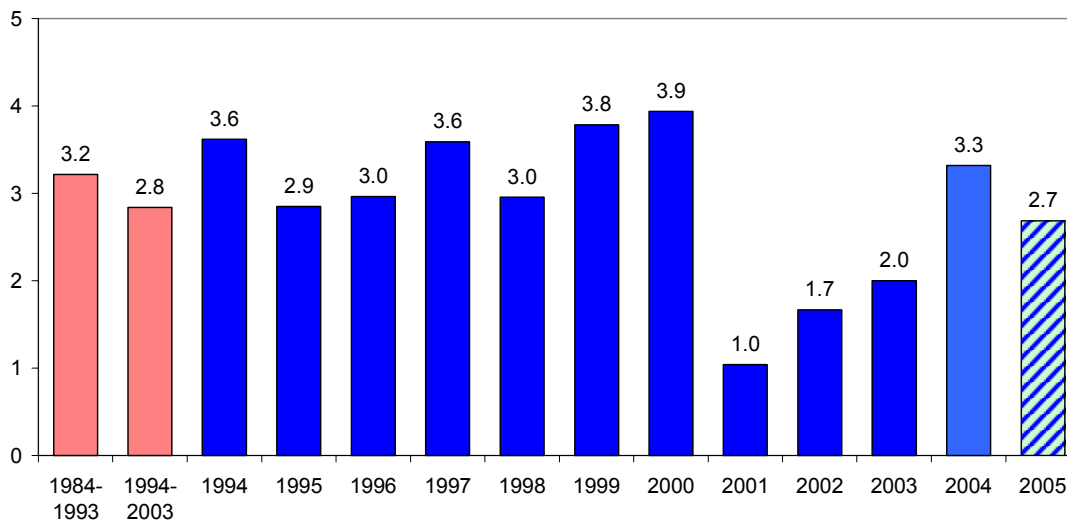
הנחות העבודה המרכזיות בבניית התחזית הן:

- היעדר שינוי משמעותי במצב הביטחוני לעומת החודשים האחרונים.
- המשך השיפור בתנאי הכלכלה העולמית שיתבטא בעלייה בסחר העולמי תוך המשך ההתאוששות בענפי הטכנולוגיה. שיעורי הצמיחה הצפויים בעולם בשנת 2005: 3.5 אחוזים בארה"ב ו-1.6 אחוזים בגוש האירו.⁴ שיעורי הצמיחה העולמיים החזויים כיום לשנת 2005 נמוכים בהרבה מאלה בשנת 2004 ונמוכים במעט מהממוצע הרב-שנתי בשני העשורים האחרונים.
- המשך מגמת העלאת הריבית הדולרית על ידי הבנק המרכזי האמריקאי, בהתאם לעקום ה-forward.

⁴ תחזיות הצמיחה העולמיות לשנת 2005 שפורסמו בתחילת פברואר 2005 על ידי שבועון ה-Economist נמוכות רק במעט מהתחזיות שפורסמו בתחילת יולי 2004, אשר חזו צמיחה של 3.6 אחוזים בארה"ב ו-2.0 אחוזים בגוש האירו. אינדיקטורים אחרים, לעומת זאת, השתפרו. למשל, מדד מניות הנאסד"ק עמד בתחילת מרץ על 2,071 נקודות, עלייה של כ-8 אחוזים לעומת אמצע יולי 2004.

שיעורי צמיחה במדינות המתקדמות

(ממוצע משוקלל: ארה"ב - 44%; אזור היורו - 37%; יפן - 4%; בריטניה 8%; טייוואן, קוריאה, סינגפור והונג-קונג - 7%)

הנחות המדיניות לשנת 2005

אחת מהנחות המפתח היא כי המדיניות הכלכלית של הממשלה תמשיך לעמוד ביעדי התוכנית הכלכלית שגובשה במהלך 2003 והמדיניות התקציבית תעמוד ביעדי ההוצאה והגירעון לשנת 2005. המדיניות הכלכלית בתקופה האחרונה היוותה את אחת מאבני הבניין לתפנית החיובית בצמיחת המשק. להמשך העמידה ביעדים אלה יש חשיבות רבה במיצוי פוטנציאל הצמיחה של המשק.

המשך מדיניות כלכלית אחראית ונחושה צפוי להשפיע לטובה על צמיחת המשק בשנת 2005 ובשנים הבאות, וזאת דרך מספר ערוצי תמסורת:

- המשך הקטנת ההוצאה הממשלתית השוטפת (כאחוז מהתוצר) יאפשר הקטנת שיעורי המס על הפרטים ובכך יגדיל את ההכנסה הפנויה והצריכה הפרטית, כמו גם את שיעור ההשתתפות בכוח העבודה (כתוצאה מהקטנת תשלומי ההעברה יחסית לשכר במשק).
- מדיניות פיסקלית יציבה תומכת ביציבות מחירים, מאפשרת מדיניות מוניטרית מרחיבה ומסייעת בהקטנת פרמיית הסיכון של המשק.
- פתרון בעיית הגידול המהיר בקצבאות מסיר את האיומים העתידיים על ההוצאה הממשלתית בטווח הארוך, מגדיל את ההסתברות לקיטון ההוצאה הציבורית בעתיד.
- המשך מגמת הפרטת חברות ממשלתיות ייעל את פעילותן בעתיד ויגרום להקצאת מקורות יעילה במשק.

- התחזקות מגמת ההשקעה בתשתיות ובפרויקטים לאומיים יהווה בסיס להמשך הפיתוח העסקי של המשק.

בהתאם להנחה של המשך העמידה ביעדי המדיניות הכלכלית, התחזית מניחה שמירה על מסגרת ההוצאה לשנת 2005 על פי הנדרש מחוק "יעד ההוצאה", המגביל את הגידול הריאלי בהוצאות הממשלה ל-1 אחוז ביחס להיקף ההוצאה הממשלתית בשנת התקציב שלפניה (למעט הוצאה חריגה מתוכננת בשיעור מוגדר של 0.4 אחוז תוצר בגין תוכנית ההתנתקות).

הנחות נוספות

- המדיניות הכלכלית של ממשלת ישראל תמשיך לעמוד בתנאים שסוכמו עם הממשל האמריקאי וישראל תקבל בשנת 2005 את המנה השלישית של הערבויות מארה"ב.
- על רקע המשך המדיניות הפיסקלית המרסנת וירידת החוב הציבורי הצפויה בשנים הבאות, כמו גם היציבות בשער החליפין של השקל, צפוי בנק ישראל לשמור על ריבית ריאלית התואמת את תנאי המשק ואת הריביות הריאליות השוררות בעולם.
- לא ישונו החלטות הממשלה בדבר הפחתת מספרם של העובדים הזרים וייקור עלות העסקתם.
- לא יחול גידול במספר הפלסטינים העובדים בישראל.

שתי ההנחות האחרונות הן קריטיות בהקשר של התחזיות להתפתחויות בשוק העבודה. מדיניות שלא תשכיל להקטין את מספר העובדים הלא-ישראלים (זרים או פלסטינים) תסכן את המשך הגידול במספר המועסקים הישראלים ואת הירידה החזויה בשיעור האבטלה.

נספח 2: חלקן של הערבויות האמריקאיות ביציאת המשק הישראלי מהמיתון

לקראת סוף שנת 2002 המשק הישראלי היה מצוי בשיאו של מיתון, שהוחרף כתוצאה ממדיניות מוניטרית מרסנת על רקע חשש מפגיעה ביציבות הפיננסית. מדיניות זו הביאה לריבית ריאלית גבוהה שפגעה בצריכה הפרטית ובהשקעות. במקביל נמשכה מדיניות פיסקלית מרסנת על רקע המיתון והירידה בהכנסות שנלוותה אליו – גורמים אשר הגדילו בצורה מסוכנת את גירעונות הממשלה ואת החוב הציבורי ביחס לתוצר – ועל רקע החשש שהגדלה נוספת בחוב הציבורי תפגע בדירוג האשראי של ישראל וביציבות הפיננסית.

גורמים אלה, יחד עם החשש בתחילת שנת 2003 ממלחמה ארוכה בעיראק ומהתפשטות האפשרות לכיוון ישראל, הגדילו מאוד את עלות גיוס הכספים בחו"ל ופגעו באפשרויות ההפרטה. הדבר חייב את ממשלת ישראל לגייס את כל מקורותיה בשוק ההון המקומי. גורם זה, בנוסף לגידול בגירעון שנבע מנזקי המיתון וממתקפת הטרור הפלסטינית, הביא לעליית התשואות של איגרות החוב הממשלתיות עד לכ-12 אחוזים באיגרות נומינליות וכ-6 אחוזים באיגרות צמודות-מדד בטווחים הארוכים. עליית הריביות הארוכות לוותה בעלייה בריביות הבינוניות והקצרות, בין היתר מכיוון שהממשלה נאלצה לקצר את טווח ההנפקה.

הגידול בגירעון, אי הודאות במשק והירידה ביצוא ובהשקעות הזרות גרמו להגדלת התנודתיות בשוק המט"ח ותרמו לעליית הריבית הנומינלית הקצרה, ובעקבותיה לעלייה בריבית הריאלית, שהחריפה את ההאטה עוד יותר. ההאטה בצמיחה העולמית ומצבם הקשה של מספר משקים מתעוררים כמו ברזיל, ארגנטינה ותורכיה יקרו גם הם את עלויות הגיוס בשווקים הבינלאומיים.

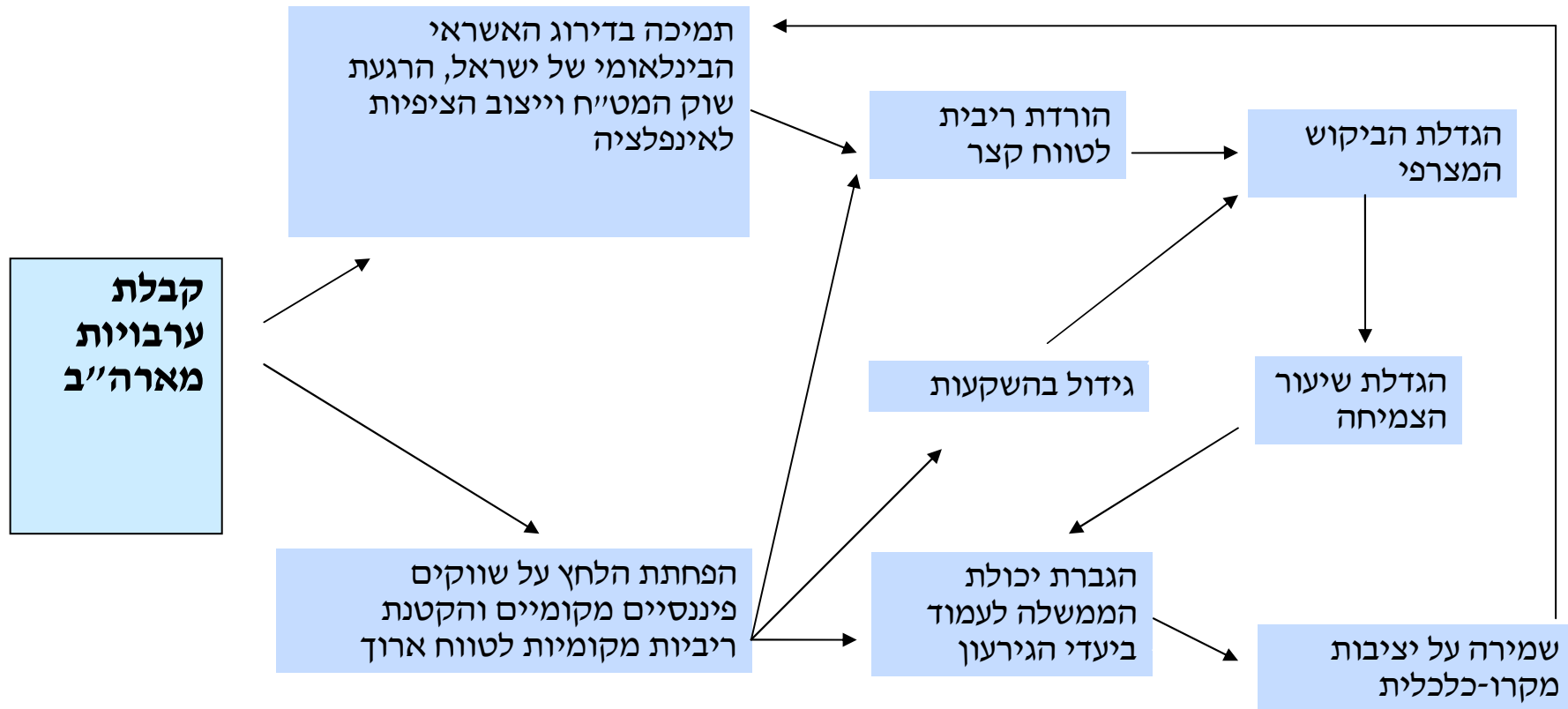
הערבויות האמריקאיות אפשרו גיוס הון על ידי ממשלת ישראל בשוק החופשי בריביות דומות לאלו שחלות על אגרות חוב של ממשלת ארה"ב ואפשרו החלפה הדרגתית של חוב ציבורי בריבית גבוהה בחוב הנושא ריבית נמוכה יותר.

קבלת הערבויות מארה"ב, יחד עם העמידה בכללים הפיסקליים הנוקשים שצורפו להן, תרמה ל:

- הורדת הלחץ משוק האג"ח המקומי ולירידה בריבית המקומית לטווח הארוך. הריבית הנומינלית ל-10 שנים ירדה מ-11.7 אחוזים באוקטובר 2002 ל-7.1 אחוזים בדצמבר 2003 והריבית הריאלית ל-10 שנים ירדה מ-5.8 אחוזים באוקטובר 2002 ל-4.1 אחוזים בדצמבר 2003. גיוס הון בריבית נמוכה יותר מקטין את תשלומי הריבית בעתיד ותומך בעמידה בתוואי ההוצאה והגירעון הממשלתיים; התפתחות זו חיזקה את היציבות המקרו-כלכלית והפיננסית.
- מניעת הורדת הדירוג הבין-לאומי של ישראל.

- הורדת עלות הגיוס של כסף נוסף בחו"ל (מעבר לסכום הערבויות) על ידי הממשלה וגם על ידי חברות ישראליות. לדוגמה, ממשלת ישראל גייסה באופן עצמאי 750 מיליון דולר בריבית של 4.7 אחוזים בשנת 2003.
 - רגיעה בשוק המט"ח ואיתו לירידה בציפיות לאינפלציה.
 - הורדת הריבית לטווח קצר על ידי בנק ישראל ולירידת הריבית הריאלית בעקבות כך, דבר שתורם להגדלת הצריכה הפרטית ולגידול בתוצר ובהכנסות ממיסים.
 - איתות למשקיעים זרים שמדינת ישראל היא מקום בטוח להשקעה.
- המשך עמידת ממשלת ישראל בתנאים שסוכמו עם הממשל האמריקאי ואישור המנה השלישית של הערבויות מארה"ב בשנת 2005 צפויה לתמוך בביסוס הצמיחה הכלכלית.

ההשפעות המקרו-כלכליות של הערבויות שהתקבלו מארה"ב

ב. מבט נוסף על שכר המינימום ונזקיו

התייחסות לטענות שונות שהועלו בחודשים האחרונים

בנובמבר 2004 פרסמנו עבודה בנושא השפעות שכר המינימום. הפרסום בא על רקע הצעת ההסתדרות להגדיל את שכר המינימום בהדרגה, כך שיגיע ל-4,500 ₪ ביולי 2007 לעומת רמה של 3,335 ₪ כיום.⁵ על פי תחזיות עדכניות להתפתחות השכר הממוצע במשק בשנים הקרובות, משמעותה בפועל של הצעה זו היא עלייה ביחס של שכר המינימום לשכר הממוצע למשרת שכיר של מועסקים ישראלים מ-46.6 אחוזים בשנת 2004 ל-54.7 אחוזים בשנת 2007 (ממוצעים שנתיים), כלומר עלייה של כ-8 נקודות אחוז.⁶

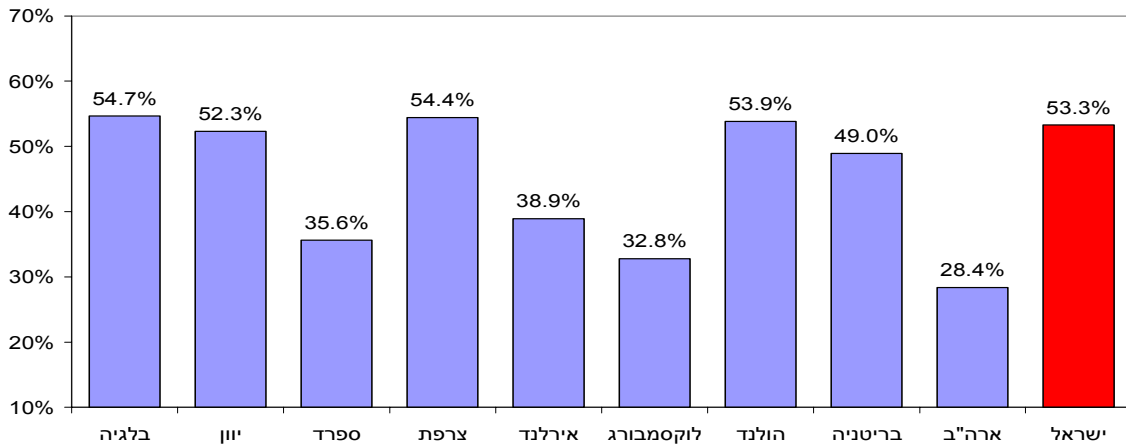
להלן עיקרי הנושאים שפורטו בעבודה שפרסמנו בנובמבר :

- העלאת שכר המינימום אינה מדיניות רצויה לעידוד התעסוקה, לצמצום העוני ולשיפור מצבן של השכבות החלשות. מדיניות כזו תביא לפיטורי עובדים, בעיקר צעירים ועובדים בלתי מיומנים, ותקשה על המפוטרים להתנתק מהתלות בתשלומי הרווחה ולהשתלב בשוק העבודה.
- שכר מינימום נועד להבטיח רמת חיים סבירה יחסית של העובדים, לאפשר להם לפרנס בכבוד את משפחתם ולהקטין פערי שכר בקרב העובדים. מצד שני הוא עלול להקטין את מספר המועסקים ולהחריף את בעיית האבטלה, וכן להביא לצמצום הטבות שונות לעובדים, ובכלל זה לצמצום הוצאות הכרוכות בהכשרת עובדים ובשיפור המיומנויות שלהם בעבודה.
- השוואה בינלאומית של שכר המינימום מצביעה על כך ששכר המינימום (יחסית לרמת החיים) גבוה מאוד בישראל בהשוואה למדינות כמו ספרד, אירלנד, לוקסמבורג וארה"ב, גבוה במעט יחסית לבריטניה, וברמה דומה לבלגיה, יוון, צרפת והולנד (ראה תרשים).

⁵ ראה, למשל, מאמרים במדורי הכלכלה ב-13/09/04, עמ' 5 ב"הארץ" ועמ' 3 ב"ידיעות אחרונות".

⁶ זאת בהנחה שהצעת ההסתדרות המתייחסת ל-4,500 ₪ בשנת 2007 מתכוונת לערכים נומינליים. אם הכוונה לערכים ריאליים (נניח במחירי שנת 2004), אזי הגידול המוצע גדול עוד יותר, ושכר המינימום עלול לעלות ל-58.1 אחוזים מהשכר הממוצע (עלייה של כ-11.5 נקודות אחוז).

שכר המינימום
כאחוז מהתוצר הממוצע לנפש*

* שכר המינימום ביום 1.1.2004 כאחוז מהתוצר הממוצע לנפש החודשי במהלך שנת 2003.

- השוואה בינלאומית של שכרם הכולל של מקבלי שכר המינימום הייתה מצביעה על פער גבוה יותר בין ישראל למדינות המערב, וזאת עקב אי הכללת רכיבי שכר רבים בארץ לצורך קביעת השכר בהתאם לחוק הקיים של שכר המינימום.

- בדיקות אקונומטריות שערכנו מצביעות על כך שהעלאה של שכר המינימום ביחס לשכר הממוצע במשק ב-8 נקודות אחוז, בהתאם להצעת ההסתדרות להעלאת שכר המינימום ל-4,500 ₪, תקטין את מספר המועסקים הישראלים בכ-85 אלף. התאחדות התעשיינים מעריכה כי העלאת שכר המינימום כפי שמציעה ההסתדרות תביא להקטנת התעסוקה בכ-130 אלף עובדים. לעומת זאת, פלוג, וקסיר טוענות כי העלאה המוצעת בשכר המינימום תגרום לצמצום של עד 40,000 במספר המועסקים ששכרם סביב שכר המינימום⁷. במחקר נוסף, פלוג, קסיר ורובינשטיין מצאו כי העלאת שכר המינימום בארץ בשנות ה-90 גרמה להקטנת התעסוקה בענפים הסחירים. ממצאים אלה תואמים ממצאים דומים בעבודות שנערכו בארצות מערביות אחרות.

הצעת ההסתדרות ותגובתנו להצעה זו עוררה דיון ציבורי, במהלכו הושמעו מגוון דעות. מטרת סקירה זו להתייחס למספר טענות שהועלו בחודשים האחרונים.

הטענות שהועלו והפרכתן

1. הגדלת שכר המינימום תיצור ביקושים, תתרום לצמיחה ותיצור מקומות עבודה.

ככל ששכר המינימום גבוה יותר, התמריץ של המעסיקים לצמצם את היקף הייצור ואף להעבירו למדינות בהם השכר נמוך יותר עולה. העלאת שכר העבודה מעבר לתפוקה השולית של העובד תביא לפטורי עובדים, בעיקר מקרב בעלי ההשכלה הנמוכה ומקרב הצעירים והעובדים הפחות מיומנים,

⁷ ראה נייר עמדה "מהי רמת המקסימום לשכר המינימום?", אתר בנק ישראל, 27.01.05. נראה כי אומדן זה מוטה כלפי מטה ואינו מתחשב במערכת ההצמדות הנהוגה בארץ, לפיה העלאת שכר המינימום תביא גם להעלאת שכרם של אלה המשתכרים מעל שכר המינימום, ולצמצום התעסוקה גם בקרב אוכלוסיה זו.

שחלקם הגדול משתכר שכר מינימום, ובנוסף תקשה על הבלתי מועסקים מקרב קבוצה זו למצוא עבודה. כלומר, כנגד אותם עובדים ששכרם יעלה כתוצאה מעלית שכר המינימום, ישנם עובדים שיאבדו את מקום עבודתם והכנסתם תפחת, וכן יקטן הסיכוי של המובטלים להיקלט בשוק העבודה. קיים, לכן, ספק רב אם העלאת שכר המינימום תביא לגידול ההוצאה הפרטית לתצרוכת. ראוי לציין שגם במגזר הציבורי העלאת שכר המינימום (המשפיע במידה רבה על כלל הוצאות השכר) תחייב קיצוצים תקציביים על מנת לעמוד במסגרת ההוצאות בתקציב, ובכלל זה צמצום מספר המועסקים (בעיקר על ידי צמצום קליטת עובדים חדשים). קרנית פלוג וניצה קסיר מבנק ישראל מציינות כי במצבו הנוכחי של שוק העבודה, כאשר שיעור האבטלה בקרב בעלי 0-12 שנות לימוד הוא למעלה מ-14 אחוזים, ובהינתן השיעור הגבוה של העובדים הזרים המועסקים עדיין בארץ, שעבורם רמת הציות לחוק שכר המינימום נמוכה יחסית, קבלת ההצעה להגדלת שכר המינימום תוביל להגדלה נוספת בכדאיות העסקתם לעומת העסקת ישראלים מעוטי השכלה. לכן, בתנאים הנוכחיים, סביר שהחלק שיצטרף למובטלים יהיה גדול יחסית. הפגיעה תהיה בעיקר במועסקים ברמות השכר הנמוכות - אלה שמטרת הצעת החוק הייתה כביכול לשפר את מצבם.

2. המחקרים האמפיריים הבודקים את השפעת שכר המינימום על התעסוקה אינם חד משמעיים.

בפועל, מחקרים רבים מצאו השפעה שלילית של גובה שכר המינימום על התעסוקה ומחקרים אחרים לא מצאו השפעה כזו. אין כמעט אף מחקר שמצא השפעה חיובית. בנוסף לכך, בהתייחס לאוכלוסיות ספציפיות, רוב המחקרים מצאו כי לשכר המינימום יש השלכות שליליות על התעסוקה, בעיקר של צעירים, נשים, מיעוטים ועוד.

3. התעסוקה מושפעת מעלות העבודה ליחידת תפוקה ולכך יש קשר קלוש, אם בכלל, לשכר מינימום.

טענה זו אינה נכונה. בענפים רבים במשק בהם רוב המועסקים הם בעלי שכר בינוני ונמוך יחסית, קיים קשר הדוק בין עלות העבודה לגובה שכר המינימום. בנוסף, בשל מערכת ההצמדות בארץ, העלאת שכר המינימום תביא להעלאת שכר לעובדים רבים, גם כאלה שאינם משתכרים שכר מינימום.⁸ הדבר יביא לסגירת מפעלים ולפיטורי עובדים רבים.

4. ניתן להקטין את ההשפעות המזיקות של הגדלת שכר המינימום על ידי הקטנת השכר לעשירונים הגבוהים.

טענה זו מתעלמת מכך שהשיטה להשיג זאת היא על ידי העלאת נטל המס בארץ, שהוא ממילא גבוה בהשוואה בינלאומית. רוב העבודות האמפיריות מצביעות על כך שהקטנת נטל המס היא מנוע חשוב לצמיחה כלכלית ולעידוד תעסוקה. העלאת נטל המס בפועל (אם על ידי הגדלת שיעורי המס ואם על ידי חקיקה ורגולציה) תביא להאטה בצמיחה ולהרעה במצב התעסוקה.

5. האוצר מטיף לאי התערבות "בידו הנעלמה של השוק".

⁸ לדוגמה, המרכיב הבסיסי בשכרם של עובדים רבים מושפע משכר המינימום, אך שכרם כולל מרכיבים משמעותיים נוספים.

זאת איננה מדיניותו של האוצר. האוצר תומך במדיניות אקטיבית להגברת התעסוקה, תוך הבטחת יציבות מקרו-כלכלית, הפחתת מס על עובדים בשכר נמוך (כולל האפשרות למס הכנסה שלילי), שיפור מערכת קליטת עובדים והשמתם והגדלת ההשקעות בתשתית. בנוסף, ניתן לראות בהשקעה בחינוך, שעלותה עשרות מיליארדי ₪ בשנה, התערבות מכוונת שבין היתר נועדה להקנות לעובדים עתידיים כישורים ומיומנויות שיעלו את יכולת ההשתכרות שלהם בשוק העבודה ויקטינו את פערי השכר במשק.

6. שכר המינימום בארץ נמוך בהשוואה בינלאומית במונחי כוח קניה.

השוואת שכר המינימום בארץ במונחי כוח קניה דולרי לרמה השוררת במדינות שונות אינה השוואה נכונה. במדינות מערב אירופה, ארה"ב קנדה, בהן התוצר לנפש גבוה הרבה יותר מאשר בישראל, גם השכר הממוצע וגם שכר המינימום גבוהים בהרבה. באותה מידה, במדינות בהן התוצר לנפש נמוך בהרבה מאשר בישראל, גם השכר הממוצע וגם שכר המינימום נמוכים יותר. השוואה נכונה של שכר המינימום (למשל כאחוז מהתוצר הממוצע לנפש) מראה כי שכר המינימום בישראל גבוה הרבה יותר מאשר במדינות כמו ספרד, אירלנד, לוקסמבורג וארה"ב, ומצוי ברמה דומה לזה שבבלגיה, יוון, צרפת והולנד. יתר על כן, פלוג וקסיר מצאו כי שכר המינימום ביחס לשכר החציוני במשק למשרה מלאה גבוה יחסית למקובל במדינות המערביות ועומד על כ-55 אחוזים. הכלכלן אלן קרוגר, הידוע כאחד התומכים בחוק שכר המינימום, מציין כי שכר מינימום סביר הוא כ-50 אחוזים מהשכר החציוני. על פי ההצעה של ההסתדרות שכר המינימום עלול לעלות לכ-75 אחוזים מהשכר החציוני.

7. הזכות לשכר המאפשר מחיה בכבוד היא זכותו הבסיסית של האזרח העובד, יחד עם הזכות לבריאות, חינוך, הגנה ומשפט.

קובעי המדיניות אמורים לשקול "זכות" זו כנגד "זכותו" של האזרח לעבוד והקטנת ההסתברות של אותו אדם לפיטורים. בכלכלה אין "ארוחות חינם". העלאת שכר המינימום תביא לשיפור מצבם של העובדים שיישארו מועסקים על חשבון העובדים שיפוטרו והמובטלים שיתקשו במציאת עבודה. אין פתרונות פלא שמשפרים את מצב כולם. הנפגעים מהעלאה בלתי אחראית של שכר המינימום, בשם "זכויות חברתיות" כביכול, יהיו בעיקר הצעירים והעובדים הבלתי מיומנים. לכך יש השפעות גם לטווח ארוך. הקטנת התעסוקה, בעיקר של צעירים, פוגעת במיומנויות ובניסיון הנצבר, מונעת רכישת ערכי עבודה, מצמצמת את הקשרים אותם יוצר הפרט ולעיתים אף מעודדת התחברות עם קבוצות שוליים ויציאה לשנים רבות ממעגל העבודה.

8. כלכלנים רבים בארה"ב סבורים שהעלאת שכר המינימום שם לא תפגע קשה בתעסוקה. כלכלנים מפורסמים, כמו רוברט סולו ופול סמואלסון, קראו לקונגרס להעלות את שכר המינימום.

אלה שטוענים זאת מתעלמים מכך שגובה שכר המינימום הפדראלי בארה"ב יחסית לשכר הממוצע או לרמת החיים היא כמחצית מגובה שכר המינימום בארץ. אילו שכר המינימום בארץ היה בדומה לארה"ב, 28.4 אחוזים מהתוצר הממוצע לנפש ולא 53.3 אחוזים מהתוצר הממוצע לנפש, יתכן שלהעלאת שכר המינימום בארץ היו השלכות פחות קשות על התעסוקה והאבטלה. בנוסף, ראוי לציין שהכלכלנים הנ"ל תומכים בהעלאה מתונה של שכר המינימום הפדראלי בארה"ב (מרמתו הנמוכה

יחסית היום) ולא ב-34.9 אחוזים (מ-3,335 ש"ח ל-4,500 ש"ח), כפי שמציעים בחוסר אחריות גורמים שונים בארץ.

9. דו"ח הועדה הציבורית לבחינת שכר מינימום מיולי 2000 ממליץ להשביח את שכר המינימום ולאוכפו.

האוצר מתנגד להעלאת שכר המינימום, לא לאכיפת החוק. המלצות חברי הועדה הציבורית תומכות בהערכות שגובשו באוצר. להלן ציטוט מהמלצות הועדה: "רוב חברי הועדה הסכימו כי העלאה חדה בשכר המינימום הקבוע בחוק - אם כתוצאה משינוי החוק או כתוצאה מעליה מהירה בשכר הממוצע במשק, אליו מוצמד היום שכר המינימום - עלולה לגרום להשפעות תעסוקה שליליות". כמו כן, רוב חברי הועדה הסכימו שיש מקום לשלב פרמטרים הקשורים למצב המשק בהחלטה השנתית המתקבלת באשר לעדכון שכר המינימום. הועדה הציעה שצוות מקצועי יחליט על שיעור ההצמדה של שכר המינימום לשכר הממוצע על סמך פרמטרים כמו: שיעור האבטלה בקרב בעלי ההשכלה הנמוכה, אי השוויון במשק, קצב השינוי בשכר הממוצע במשק והשינוי ברמת האכיפה של החוק.

10. העלאת שכר המינימום מוצדקת על רקע הירידה חסרת התקדים של השכר הממוצע במשק בין יולי 2001 לדצמבר 2003.

טענה זו תמוהה. ירידת השכר במשק משקפת את הירידה החריפה בתוצר לנפש באותה תקופה שהקטינה גם את רווחי המעסיקים ואינה מעידה על שיפור ברווחיהם על חשבון העובדים. יתר על כן, כפי שמציינות קרנית פלוג וניצה קסיר, במהלך אותה תקופה עלה שכר המינימום ב-2.1 אחוזים. כלומר, שכרם היחסי של מקבלי שכר המינימום עלה, והתרחב הפער בינו לבין השכר התחרותי אותו היו מקבלים אלמלא החוק. התרחבות פער זה תגדיל את השפעתו השלילית של שכר המינימום על התעסוקה, ויגדל התמריץ לאי הציות לחוק שכר המינימום.

11. שכר המינימום נועד להקטין את אי השוויון.

שכר המינימום פועל בעיקר לחלוקה מחדש של הכנסות בין בעלי הכנסות נמוכות. מצבם של העובדים בשכר מינימום שימשיכו להיות מועסקים ישתפר, בעוד מצבם של אלה שיפוטרו או יתקשו למצוא עבודה יוחמר. לפיכך, שכר המינימום אינו מכשיר טוב להקטנת אי השוויון. עדיף להקטין את אי השוויון באמצעות שיפור הפרייון של בעלי שכר נמוך או על ידי מערכת המס, ובכלל זה מס הכנסה שלילי או מנגנון דומה, שיפעלו להעלאת הכנסתם של בעלי השכר הנמוך ללא פגיעה בתעסוקתם.

לסיכום:

אין שום הצדקה להעלאת שכר המינימום מעבר לרמתו היום, שהיא ממילא גבוהה ביחס למקובל בעולם. במידה ויהיה שינוי עתידי בגובה שכר המינימום רצוי שזה יהיה כלפי מטה, על מנת להגמיש את שוק העבודה, להגביר את הביקוש לעובדים ואת היקף התעסוקה ולהקטין את מימדי האבטלה. בכל מקרה, יתכן שחקיקה של חוקים כגון חוק פנסיה חובה, במידה שיעלו את עלויות העבודה, תצטרך להיות מלווה בהקטנת שכר המינימום, על מנת למנוע פגיעה קשה בתעסוקה במשק.